

ШЫН

Совет Эвилелин Коммунист партиянын Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин, аялчы чоннар депутаттарынын область Советинин органы.

1952 декабрь 12 ПЯТНИЦА № 241 (2671) ӨРТӨС 20 КОП.

Совет Эвилелинде (1 арын). М. Каваа-Сарыг.—Аялчы чонун хуралына (1 арын). Н. Маслова.—Чаа беш чылда күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн белидерини оруктары (2 арын). М. Котов.—Совет улус тайбын дээш демселдин авангардында (3 арын).

И. Терских.—Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бүгү хемчеглер-биле белидер (3 арын). РЕДАКЦИЯГА КАГААЛАР: С. Донгак.—Солун чагылгазы оожум чоруп турар. С. Павлов.—Аыт транспорттун аялгылар (3 арын).

Улустарнын тайбын камгалалынын Конгрессинге уткуштур (4 арын). И. В. Сталиннин геийилг чаа чогаалынын даштыкыда үндүрүлгөн (4 арын). ССРЭ-нин XX шыдыраа чемпионы (4 арын).

Политиктиг болгаш эртем билиглерни массаже непередир

Совет кижилерни коммунизм өзүзүна кижиздеринин талазы-биле лекция пропагандазы коммунист партиянын колунда база бир эң күштүг чепсек. Коммунист партия лекция пропагандазын калбартап непередирниче кезээде улуг кичэнгейин салып келген болгаш ону организастан чорударына бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузуп берип, чыл санында-ла хөй түнүг хөргенин үндүрүп берип турар.

Лекция пропагандазын калбартап непередирниче улуг уjurдузалыг совет интеллигенциянын массалыг организациясы — политиктиг болгаш эртем билиглерин непередиринин Бүгү-эвилел нитилелин тургускан чорук совет кижилеринин политиктиг билин болгаш культуралыг денелин бедидери дээш Коммунист партиянын улуг кичэнгейин салып турарынын көскү хөргөчизи болур.

Политиктиг болгаш эртем билиглерин непередиринин Бүгү-эвилел нитилелин Тыва область салбыры-бодунун аял-чорудулгазына элээн чедиишкиннери чедип алган Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын организастан тургузуу дыка өзүп быжыккан. нитилелдин чингине болгаш чаржыкчы кижигүнеринин саны чылдан чылче өзүп турар.

Лекция пропагандазын Нитилелдин Каа-Хем, Чөнг-Хемчик, Кызыл хоорай болгаш өске-даа салбырлары дыка эки организастан, хөй саныг лекциялары номчуп турарлар.

Ынчалза-даа, Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын аялгында улуг чептестер бар. Чүд дээрге, Нитилелдин район салбырларынын талазында көдээ интеллигенттерин нитилел кижигүнүгө киреринге эвилелден-вейн турар. Блангача Чаа-Хөл-Танды районнара чүс-чүс дээди болгаш ортамк эртемниг инженер-техниктиг аялдакчылар, башкылар, эмчилер санатын турар. оларнын иштинден чүгле 10—20 кижилер нитилел кижигүнүгө кирген болуп турар.

Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын талазында нитилел кижигүннеринин ортузунга организастан аялгы чептестер чорудуп турар. Нитилелдин дыка хөй район салбырлары план чокка ала-чаагарлап аялдан турар болгаш нитилел кижигүннеринин ниити хуралдарын, салбырларынын баштаар черлеринин хуралдарын чыгбай, нитилел кижигүннеринин мурунда турар сорулгаларны таныштырып бербей, оларга боттуп даалгалар бербейн турар. Ынчалгаш, бо чылдын эгезинден бээр лекция номчурунга нитилелдин чингине кижигүннеринин чүгле 50 хуузу, чаржыкчы кижигүннеринин чүгле 28 хуузу киришкен. Чижээ, Нитилелдин Улуг-Хем районда салбырларынын шугуму-биле бо чылдын эгезинден бээр 221 катап лекциялар номчутулган. ол лекцияларнын хөй кезин салбырнын 49 кижигүннеринин чүгле 5-жи номчаан. Танды районда 23 кижигүннерин хөй нурузу лекция номчурунга киришпейн турар.

Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын баштаар черлери чаа бижитинген лекцияларны коллективтиг чугаалажып көөрүн амдыгаа чедир боттандырыбайн турар болгаш лекцияларынын номчуп турарына контролду сула чорудуп турар. Оон ужурунган лекторларнын элээн кезин лекциялары куду идея денелге, уткузын

илеретпейн, четче эвес кылдыр, белеткел чокка номчуп турар. Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын шугуму-биле номчуп турар лекцияларнын темазы кончуг кызыы. чүгле ниити политиктиг темаларда лекциялар хөй, а совет медицина, педагогика болгаш областын бойдуз байлаанын дугайында база көдээ аял-агынын мурнакчыларынын бүдүрүлгелеринин, стажовчуларынын, эгелекчи чаарткчыларынын аялгында дуржугазынын дугайында лекциялар кончуг эвээш. Оон-биле кады номчуп турар лекцияларнын хөй нуруузу областын иштиги амдыралындан хоорук болуп турар. Нитилелдин область салбырларынын баштаар чери тыва дылга лекцияларны кончуг эвээш бижип, номчуп турар.

Тематиктиг секциялар-биле аялгы Нитилелдин область салбырларынын баштаар чери кончуг сула чорудуп турарындан секцияларнын аялгы база-ла сандаргай байдалыг, хуралдары болбайн турар. Областын беш чыл планынын дугайында лекцияларны биживейн турары тергийн чепсек. Ол ышкаш чептестер Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын аялгында дыка хөй.

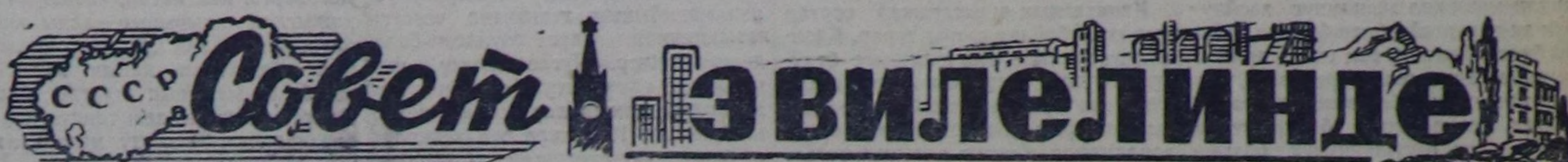
Чептестерин бар болуп турарынын чылдагааны болза, Нитилелдин область салбырларынын баштаар черинин районнар салбырларынын аялгы чептестер удурутуп, контролда база Нитилелдин баштаар черинин пленумнарынын шиптирлерин аял хөргөч кырынга күсселдерин чептестер организастан, күсселдерин хынавайн, районнар салбырларынын аялгында хун-бүрүнүн практиктиг дузазын көргүсөйин турарында болгаш КПСС райкомнарынын талазындан Нитилелдин районнар салбырларынын аялгы сула удурутуп турарында болур. Ылангыч КПСС Барынг-Хемчик, Сүт-Хөл, Бин-Хем райкомнары бо чылдын эгезинден бээр Нитилелдин район салбырларынын аялгынын дугайында айтыргыны буюрузунга чангыс-даа тургузуп чугаалашаан.

Партиянын XIX съездинин төөгүлү шиптирлерин, эш Сталиннин «ССРЭ-де социализминин экономунуг проблемалары» деп шылгарангай чогаалы лекция пропагандазын улам калбартап непередиринин талазы-биле Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын мурунуга улуг сорулганы салган. Ол улуг сорулгаларны чедиишкинниг күсселдер төлээде организастан аялгы күштелдирери, лекция пропагандазын калбартары Нитилелдин область болгаш районнар салбырларынын негетинип турар. Лекцияларнын тематиказын калбартары, тыва дыл кырында лекцияларны көвүделери база лекцияларнын идеялыг денелин бедидери дээш демселди күштелдирери, лекцияларны эки белеткелди, чедини кылдыр номчурун чедип алыры чугула. Оон ынай тематиктиг секцияларнын аялгы болтуп удуртуу, база нитилел кижигүннеринин хун-бүрү боттуп дузаны көргүзүп, оларнын тускай семинарларын область болгаш районнар төптеринге өй-өйдө чорудары негетинип турар.

Нитилелдин область салбырларынын баштаар чери болгаш КПСС райкомнары район салбырларынын аял-чорудулгазына удурутулганы күштелдирип, оларнын аялгына хун-бүрүнүн контролун күштелдирер хөргөч. Партиянын XIX съездинин төөгүлү шиптирлеринин болгаш эш Сталиннин «ССРЭ-де социализминин экономунуг проблемалары» деп шылгарангай чогаалынын дугайында пропагандазын аялчы чоннарынын ортузунга калбартап непередирип турга, областын экономизминин, культуразынын, социалистич чаартылгазынын хөргөне улуг чедиишкиннерин чедип алылынар!

Мурнакчы аргаларны калбаа-биле непередип тараткан чорук хөй-хөй бүдүрүлгелер ола-ла дерилгелерге аялдавышаан, эрткен чылга дөңнөргө, саазын бүдүрүп кылырын 20—30 хуу улгартырын болгаш кампап алган чиг-эт-биле муң тонна аялгы саазынын бээрин болдурган.

Илеткел чоруп турда, ону залда олурганнар онза кичэнгейлиг дыйнап турган. Съездинин директивала-

Челябинск область. Совет Эвилелин Ийи дапкыр Маадры гвардейжи майор С. В. Хохлаковтун күлөр хөргөч дүзүзүн Еткульский районун Коелга суурунга ажиткан. Чурукта: Совет Эвилелин ийи дапкыр Маадры С. В. Хохлаковтун Коелга суурда хөргөч дүзүзү. Чуруу В. Георгиевни. СЭТА-нын прессклишезы.

Колхозтарныг техниктиг кадрлары

СТАЛИНО. Чаа техникларын шипгээткени-биле холбаштыр дайын сөөлүндөгү чылдарда областын колхозтарында хөй тускай эртемниглер бар апарган. Суурларны электрижиктени-биле кады техниктиг кадрлар дүргөн өскөн. Харнызск районда колхоз бүрүзүнде электри техниктери бар. Оларнын хайгаарында 350 аялгы электри моторлары, канналга аппараттары туруп турар. Авдеев районун улгатыр катышкан Ленин атыг колхозунда 15 чолаачылар, электри механиктер, 5 электри монтерлар, 5 слесарылар, 2 электри каннакчылары, 5 радистер болгаш өске-даа тускай эртемниглер аялдан турар. Механизациялган ачтындында мында чүгле мал аялгында 40 аялгы кижилерни өске аялдарга хостаан. Ам бир трудовен бүрүзүнге моон мурунда чылдардагызындан ийди катап хөй продукциялар онаажып турар.

Областын колхозтарынын болгаш МТС-теринин чанында механизаторларын ияны-бүрү курстарында ам 500 аялгы колхозчулар өөренип турар. Чаа беш чыл планынын төнчүзүнде көдээ аял-агы бүдүрүлгелерин комплексилин-биле механизастаарын боттандырган соонда Доннун колхозтарынга тускай эртемниглерин саны үштүн биринден эвээш эвес катап көвүдээр. (СЭТА).

Тайгада күш-ажылчы чедиишкиннер

НОВОСИБИРСК. Сибирь тайгазынын ышк аялдан кылдыр черлеринде, балыкчы болгаш аялгы улустыгытарда бо хүннерде күш-ажылчы улуг көдүрүлүшкүн болуп турар. Сибирьде эң улуг болуп турар Заодоуковскийин ышк аял-агы чыл планын күсселдерин дооскан. Чулым, Тимирязев болгаш Боровянский ышк аял-агылары 1952 чылдын үлүүнге сөөлгү кубометр ыштарны берген.

Сибиринин тайгазы калбак дегем. Ол чүс муң дөрбелчин километрге чапталган. Чүс-чүс чылдын ыштары дагжап турар. Шаандан бээр ол чер эң, билинмес чер турган. Бо ырак черге хайныгып турар амдырал Улуг Октябрь-биле келген. совет кижилеринин мурунуга канчаар-даа аажок улуг байлакшы ажытынган. Эң ылангыч сталничы бешик беш чылдын дүзүзүндө тайгага улуг өскерилге болур. Партиянын XIX съездинин директиваларын өзүзүгү Барыин Сибиринин областарына эвээш ыштыг районнардан ышк белеткелдин черлери тургустунар, сөөлгү чылдарда ончон ышк аял-агылыра, салдалга контора, септелге базалары, ышк болаазырадып кылдыр комбинаттар мында тургустуна берген. Ышк үлгү-пурунун чаа-чаа бүдүрүлгелеринин тудушкуну калбарып турар.

Сибиринин тайгазын электри оттары чырдыккан, паровозтар үнү оон чүс-чүс чылдарга ырым чорун үрөөш. Мында автомашинанын база демір оруктук оруктарын тургускан. Бо хүнүгү ышк кезикчизи — шаандагызы ышк сезонда акша аялдан алдыры биле тайгада чедип келген, балды астып алган тараачын эвес, ышк индустриязынын мережилдик аялгыны — электри хирезинин машинизи, шөфёр, тракторист, моторлуг ышк сөөртүкчүзү башкарыкчы крановщик болуп турар. Адачуртун үлгүлү Сибиринин ышк белеткелчилеринге бирги черинин бедик бүдүрүчүлүгү техниканы берген. Эрткен чылдын ышты сөөртүрүнгө, белеткээринге 1950 чылдагызындан ийи катап хөй механизмер аялдан турган. ам бо чылдын үш катап хире хөй механизмер бар.

Бешик беш чыл планынын чаа тудуларыне Сибиринин ышк хөйү биле кирип турар. Ышк белеткелдин хөмчөөлү чыл бүрүде өзүп турар, ам бо үеде бешик беш чылдын

төңчүзүнде ышк белеткелдин планынын денелинге чедип турар. Сибиринин ышк белеткелчилеринин дугайында күрүнө канчаар-даа аажок сагыш салып турар. Улуг хоорайлардан болгаш демир орук шугумундан чүс-чүс километр черде чаагайжыдыр туттунган чуртталга бажыннарлыг, школаларлыг, клубтарлыг, библиотекарлыг, магазинерлиг, эмнегелерлиг, электри станцияларлыг болгаш радио белдирлерлиг хоорай ышкаш суурлар өзе берген. Тюмень, Омск, Новосибирск, Томск, Кемерово областарнын болгаш Алтай крайнын ышк кезикчилери болгаш салдалкчылары бешик беш чылдын баштайгы чылында 52 муң дөрбелчин метр чуртталга шөпчүлүгүн алган, а бо чылдын он айларынын дүзүзүндө аялгылаче бүдүн чартык катап хире хөй чуртталга шөпчүлүгүн дужааган Лайск, Ергай, Зачулский, Куяновский ышк аял-агыларынын чанында чаа суурларны тургускан.

Сибиринин сонгу чүгү — ол болза, чүгле ышк эвес, тайгада өртектиг хөй аялдарны, хемнерде эң эки балыкчы тып турар чер болур. Акчыларын болгаш балыкчыларын амдыралында улуг өскерилге болган. Томскиден 1000 километр черде, Обь хемнин эринде Александровское суур ам тантынмас кылдыр өскерилген. Мында балыктан консерва кылдыр комбинатты тудуп тургускан, тывыш артельери тургустунган, библиотека, кинотеатр, культура бажыны, рентген болгаш физиотерапев кабинеттерлиг эмнегеле чери ажытынган. Балыкчыларын болгаш акчыларын уруглары чаагайжыды туткан интернаттарлыг ортумак болгаш эге школаларда өөренип турар. Шаанда бо черге чок турган албан черлери тургустунган. Александровскоенин дуржулга черинде Нарымскийн күрүненин селекцилг станциясында тараа болгаш ногаа культураларын, ябдоктү, вишняны, малинаны шенелде кылдыр кылгып турар. Мында аялгы черде согуна, огурег, морковь болгаш өске-даа ногаалар үнүп турар. Миңчуринчы өөрединин үндөзининге ол черин аялдакчылары сонгу чүкче чер аялдын база ногаа аймаан непередир дээш демселелер турар.

Тайгада чаартылга — ол болза, коммунизмче буюрелдик бар чорутуу совет күрүненин амдыралчы күштөринин чырыткылыг хөргөчизи болур. (СЭТА).

Чаа эмнегелер

КАЛИНИНГРАД. Советск хоорайда чаа эмнегелер черлери ажытынган. Алдыг дегем ийи бажынарда аары улус чыдар черлер, эмнээр база эмчилер кабинеттери, лаборатория, поликлиника, библиотека бар. Балтыск хоорайда база ола ышк эмнегелер черинин бажынын тудуу доозулган болгаш аялгылаче дужаатынган.

Бо чылдын Калининград областа 12 медицина албан черлери ажытынган. Чүгле лаборатория дерилгелерин, эмнегеленин аппаратуралары, рентген тургузушкунун садып алдырынга 11 айларын дүзүзүндө миллион аялгы рубльди чарыдаан. Чеди чыл туруп турарынын дүзүзүндө областа, оон хоорайларында болгаш суурларында 62 эмнегелер черлери, 400 хире фельдшер-акушер пунктулары, диспансерлер, божуу бажынар, консультация черлери болгаш медицинанын өске-даа албан черлери ажытынган. (СЭТА).

Каховканың суг белдир. Тудушчулар суг оруунун шлюзуңу адаандан довурак үндүр казарын дооскан, аага бетон болгаш арматура салырын эгелдери-биле оон сугуңу үндүр сордуруп эгелээн. Чурукта: суг үндүр сордуруп турар аялдын участогу. Чуруу Ю. Лихтыны. СЭТА-нын прессклишезы.

Үнүш чок ховуарны аялгалаче

АШХАБАД. Кара-Кумун үнүш чок кургак ховузу муң-муң километрге чапталган. Кайнаар-даа көөргө, чер болганда-ла элээн көстүр. Ол элээннерин ортузунда дески шөлдөр ортудуктар ышк ылгалып турар. Олар даштыкы хевир талазы-биле үнер үнүш чок, кыры мырнай кадыг тас чер болур. Мурнуу-Барыин Туркменистаннын кабак дегем чавызында дыка улуг хөмчөөлдүг черни ындыг тас эжелеп турар.

Арал — Каспий экспедициязынын киржикчилери Туркмен ССР-нин эртемнер Академиязынын эртем аялдакчылары-биле кады аялдыжылга Кызыл-Арват районда кургак аялгалга кийреринин талазы-биле дуржулга ховузуңу тургускан. Улуг эвес хөмчөөлдүг участокта кызылтасты, хөвөни, арбайны тараан. Тас черлерин болгаш ол ышк хөргөчүнени сугарарынын аргазы өөренип көрдүнгөн. Мурнуу-Барыин Туркменистанда туруп турар тас черлерге комплексилг сугтарылга хөмчөгелери аялгылаанындан күзүн болгаш чавы тараан кызылта, арбай, чингетараа, кукураза болгаш өске-даа культуларал чоругу хөмчөөлдү-биле үнүп турар. Хөй чылдарда үнер сиегерне: лютерна, житяк райтрас онза эки үнүп турар. Виноград, абрикос, слива, миндаля бедик өзүлделик болган. (СЭТА).

Аялчы чоннун хуралынга

ТУРАН. (Телефон-биле). Бо чылдын декабрь 6-да Бин-Хем районун төвү — Туран хоорайнын аялчы чоннарынын 500 аялгы кижиги киржикчил хуралы болган. Анаа «Кызыл тараачын» көдээ аял-агы артелинин колхозчулары болгаш хоорайныг чоккү депискээринде арап чоннар база кээп олурушкан.

Хуралдын ажытынар шагынын муруну чарында районнун культура бажыныче чурттакчы чон даштыгы-биле шуужуп кирип турган. Эвээш-ле минуталар иштинде улус залды долдур олурушкан.

Партиянын XIX съездинин эрткен түнелдеринин дугайында партия обкомунун секретары эш С. Токага сөс бээрге, хуралдын киржикчилери ол төөгүлүг съездинин болуп эрткенни сонуурган сеткил сагыжын үзүлбес хол часкаашкынары-биле илередип турган.

Илеткел чоруп турда, ону залда олурганнар онза кичэнгейлиг дыйнап турган. Съездинин директивала-

рында улуг сорулгаларны допчулай демделгээш, бешик беш чыл планында бистин областа салдыннып турар аял-агы, культура, политика, чугула айтырыгыларын эш Тока чугаалаан.

Моон-биле кады Бин-Хем районун аялчы чоннары биче эвес чедиишкиннерлиг болганын илеткелчи көргүскөн. Ындыг-даа болза, аялгыше холбашкан удурутулга амгы негелденин денелинге четпейн турарындан бистин аялгылыста улуг чептестер барын эш Тока шүгүчүлелдин-биле илереткен.

Район организациялары бүгү чонун дүжүт ажаап алышыкыныче чоругу өйүнде эвилелден шыдаваан. Туранын чаагайжыдыр айтыргыны хоорай Совети амга чедир бодунун холунга албайн турар. Чоннун калбак хөргөлгө бараанарын хөйүнү бүдүрүп үндүрер, продукциянын ботунезин чингедир талазы-биле рай-үлгүлүп комбинаты чептестер аялдан турар.

Район часкы тарылгага белеткел аялдарын амга чедир эгелевейн аялдарын эш Тока бодунун илеткелдинге чептестер деп демделгээш. Ылангыч Бин-Хем МТС-тин трактор паркы септелге кирбөөн, ында аял-даарынга таарымчалыг байдалдар тургустунаан.

Хуралдын киржикчилеринден съездинин эрткенинге холбаштыр элээн хөй сонуурганчыг айтыргыларны тургускан. ону эш Тока кончуг билингери-биле тайылбырлап турган. Туран хоорайнын аялчы чоннарынын ол хуралына шүгүчүлөлүгү калбак көдүрүлүп турган. Хоорай Советинин күссекчи комитединин секретары эш Кулешова сөс алгаш, хоорай чаагайжыдылганында аялгы чептестерин илереткен. — Бо чылдын 20 бажынарнын кырышаалап тургаш, чүгле 7 бажынын кырышаалап. Ол ышкаш 1500 ышк олуртур сорулга 50 хуу бежин чедир күссетинмээн чорук хоорай Советинин талазындан чурттакчы чонуну

удуртуп шыдавайн турарынын фактызы болур — деп эш Кулешова чугаалаан.

Бин-Хем МТС-тин директорунун политик талазы-биле орапакчы эш Беспалов, — мурнакчыларнын дуржулгазын калбартап, кадрларнын мергежилни, харысалгазын бедидер айтыргынын чептестерин турарын шүгүчүлгөн. Райуполминистрация начальнигинин орапакчы эш Таржаа, — хоорайнын коммунал аял-агы талазы-биле улуг чептестерин илереткен.

Колхоз тургузушкунун, садып организацияларынын, кадык камгаланын болгаш культураның талазы-биле чептестерин илереткен, моон сонгаары аялдарга идиглиг сакналарны эштер Астафев, Александрова, Елисеева оон-даа өскөлөр берип турган. Хурал практиктиг хөмчөгелерни айткан шиптирини үндүргөн. М. КАВАА-САРЫГ.

1953 ЧЫЛДЫН ҮЛҮҮНГЕ

МУРНУУ-САХАЛИНСК. Сахалин пин саазын үлгүлүгүн бүдүрүлгелеринин коллективтери чаа-чаа чедиишкиннерин чедип ал турар. Сахалиннын Улгөргөский, Чеховский деп мурнакчы целлюлоза-саазын комбинаттары 1953 чылдын үлүүнге чүс-чүс тонна яны-бүрү сорттуг саазынын бүдүрүп үндүргөн.

Мурнакчы аргаларны калбаа-биле непередип тараткан чорук хөй-хөй бүдүрүлгелер ола-ла дерилгелерге аялдавышаан, эрткен чылга дөңнөргө, саазын бүдүрүп кылырын 20—30 хуу улгартырын болгаш кампап алган чиг-эт-биле муң тонна аялгы саазынын бээрин болдурган. (СЭТА).

Чаа беш чылда күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнө бедидеринин оруктары

«ССРЭ» де социализмнің экономик-нун проблемалары деп эш Сталиннің генерал ажалы болгаш партия-ның XIX съездинин шийтпирлері совет улусту коммунизм дээш улам ынайгы демиселдиң улуг программ-мазы-биле чепселген. Эш Сталин бодунун классиктиң чогаалына социализмнің кол экономик хойлу-зун эң тодаргай-биле болгаш ханы-зы-биле ажиткан, оон онза демдек-тери болгаш негелделери болза, «бедик техниканың базасына үндөйлө-түнген социалистик бүдүрүлгениң соксаал чок өзүшкүнүнүн болгаш болбаазырадыгынын оруу-биле бүгү нийтиледдиң доктаамал өзүп турар материалдык болгаш культу-рду хережелдерин улуу-биле ханды-рары болур».

Социализмнің кол экономик хойлу-зуунун од демдектери болгаш не-гелделери бодунун көскү илергей-лээшкенин чаа беш чыл планын-дан тыварлар. Оон чедишкенин күс-теинеринге шийтпирлиг чүүл болза, эртен сталинчы беш чыл планна-ры ышкаш, — күш-ажылдың бүдүр-кчүлүүнүн өзүлдезинин бедик тем-пирери болур.

Социалистик нийтиледди дарла-шкың чок, бүдүрүлгенин чепсек-херек-селинде нийтинин өңчүзү туруп тур-гар, база бүдүрүкчү күштеринин ха-рактеринге бүдүрүлгө харылаалары бунун дүгүп турары чедиң алдын-ган, күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн чыйгылыш чок бедиктеининге кан-чаар-даа аажок улуг болдунар арга-лар ажытынып турарлар. Ол болду-нар аргалар болза, нийтинин бүдү-рүлгенин өзүлдезинге ажылчы чо-нарнын бурун сонуургалын тургу-зуп, ажылчын ангынын үзүктөл-чок культура-техниктиң көдүрүлү-шкүнүн, эртемниң болгаш техниканың чекетилиншинин хандырып, оон чедишкенин урус ажал-агыйның калбаа-биле кирип турар совет социалистик тургузгунуң улуг артык күштүүнө болур. Күш-ажылдың бү-дүрүчүлүүнүн бедидеринин эң чугула үндөин чүткүлери хөй күч үнөр бү-дүрүлгө чорудулгаларын механизас-таары болур.

Урус массаларның күш-ажылчы улуг көдүрүлүшкүнү-биле дүгүп турар шак ол үндөин чүткүлдерин делгеренгей ажылгала бүгү улустун социалистик чарыжында синникеш, СССРЭ-де күш-ажылдың бүдүрүчү-лүүнүн өзүлдезинин бедик темпле-рин хандырып турар. Бирги сталин-чы беш чылдың дүгүлгүзүндө СССРЭ-нин улуг тургузгунуң күш-ажылдың бүдү-рүчүлүүнүн өзүлдезинин бедик тем-пирери бодунун күсүткүлүгү бидишкенин ол бедик темпирери нийтинин бүдүрүлгенин канчаар-даа аажок улуг өзүлдезинге холба-шкан болгаш бистин чуртувуска со-циализмнин тургузарын хандырган эң чугула факторларның бирээзи болган.

СССРЭ-де социалистик тургузууш-кунун улуг тийлелгелери болза, В. И. Ленинниң «Күш-ажылдың бү-дүрүчүлүү, ол болза, чаа нийтилед тургузуунун тийлелгезинге эң-не кел-диң, эң-не чугула, эң-не кол чүве болур» деп мерген чогаалыга өөре-дин эң-не көскүзү-биле бадаткаан. Ол тийлелгелер болза, эш Сталин-нин «социализм чүгле күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн бедик базасына ийлеп болур, ол болза, капитализм үндөлдөдүндө бедик болур» деп айтышкынын чабыннан чак ба-ыткалы болур.

Күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн өзүлдезинин бедик темпирери совет экономиканың дайын сөөлүндөгү төгүлдөдүлгөндө даа характерлиг чүү-лү.

1940 чылдан 1951 чылга чедир үе-нин ишинде улугтурге күш-ажыл-

дың бүдүрүчүлүү 50 хуу өскөн, хары-нда ол үеини ишинде улугтург-продукцияның 70 хуу немей өзүл-дези күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн өзүлдези-биле алдырган. Ол-ла үе-нин ишинде тудушкунга күш-ажылдың бүдүрүчүлүү 36 хуу ул-гаткан.

Капиталдың чурттарында оортан сыр өске байдал туруп турар. Ка-питализм үезинде күш-ажылдың бүдү-рүчүлүүнүн өзүлдези чүнүн-даа мурнунда күженишкени-биле, ажыл-чы чоңарны дошкуну-биле хемди-дарлаарыдан чедиң алдынып турар. Капиталистик нийтиледди күш-ажыл-дың бүдүрүчүлүү капиталистерниң кончаазын улугтургышаан, ажылчы чоңарның байдалының баксыраш-кынына, ажил чокталышкынын өзүлдезинге, улус массаларның хо-зураалының күстелишкенин чеди-рер.

АКШ-ка башаткан империалистик лагер экономикаың милитаризациязын, боо-чепсекти калчаалы-гы-биле элдере бүдүрер чорукту чору-дуп эгелээни-биле капиталистик чур-тарның ажылчы чоңарынын хоо-узуралы сөөлү чылдарда онза күштө-лгөн. Оон түнелинде капиталистик монополияларның кончаазы, эвээж-ди каан саныр-биле алырга беин, АКШ-ка 1938 чылда 3,3 миллиард доллар турганынан 1951 чылда 42,9 миллиард доллар четкен ийке-пе, азы 13 катап улгаткан.

Күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн өзүлдези кошкок, улуг үзүктелиш-кенингерлиг, кризистерниң чылдары-нда оон хөлчөк куулаашкыны-биле холбаалы болган турары капитали-стик экономиканың характерлиг чүү-лү болур. АКШ-тың улугтургуне, чижэ-лээрге 1929 чылдан 1939 чылга чедир үеини ишинде күш-ажылдың бүдүрүчүлүү чүгле 5 хуу өскөн, а ол дайын сөөлүндөгү чылдарда ний-тизи-биле чылда 3 хуудан бедивейн турар.

Чүгле ажил-агыйның социалистик системазында антагонистик чөрүд-дөөлөр чок, хөгжүлдегин планнаш-кының хойлузу туруп турар бол-ганы-биле бүдүрүкчү күштер нийти-ледди сонуургалдарына, улустун сонуургалдарына эң ажыктык бол-гаш камналгалык ажылгатынып тур-гар.

Чуртгун социализмден коммунизм-ге шилчигелинин үезинде, комму-низмнин материал-техниктиң база-зын тургузарына күш-ажылдың бү-дүрүчүлүүнүн өзүлдези онза ужу-рдузалык болуп турар. Эш Сталин-нин тургузканы эң чугула эконом-ик сорулга — кол капиталистик чурттарын чектеш эрттери болгаш аш-чемниң элбекшилин тургузары коммунизмге шилчигеге эргежок чугула, ону күсүлдерин дүргөлдир-де күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн өзүлдезинин бедик темпирери херек-ти болуп турар.

Бешик беш чыл планының тала-зы биле партияның XIX съездинин шийтпиринде беш чыл дүгүлгүзүндө күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн үлөтүр-гө барык 50 хуу, тудушкунга — 55 хуу, а көдээ ажил-агыйга — 40 хуу өзерин көрүп турар. Улугтур бүдүрүлгенин денделгези беш чыл дүгүлгүзүндө барык 70 хуу ынчаарга шак ол немештир өзүлдезин хөй кезин күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн бедиктеинин бээр ужурулуг. Урус ажил-агыйның ол харысалгалык сорулгазын күсүлдерин боттанды-рарынын оруктарын беш чыл пла-нында база айткан: улус ажил-аг-ыйынын бүгү алдырларынга мур-пакчы техниканы кирип, күш-ажыл-дың болгаш бүдүрүлгенин организас-циязын экижиңип, ажылчы чоңар-ның культура-техниктиң денделгезин бедидер.

Чаа беш чылдың ол эң чугула онаалдазын күсүлдерге, чүнүн-даа мурнунда, бүдүрүлгенин бар курла-вырларын бүгү тала-биле болгаш ту-руштуу-биле сайгарылдыр ажиткап, бүдүрүлгенин дерялгелерин эң улуу-биле ажиткап.

Дайын сөөлүндөгү чылдар улус ажил-агыйның техниктиң чепсел-лээшкенин улуг өзүлдези-биле денделгетинер. Чүгле сөөлү үш чылдарда ада-чуртгун машина ту-душкуну машиналар болгаш меха-низмдеринин 1600 хире чаа хевирле-ри-биле четчелетинген. Оларның ажылгала күш-ажылдың улуг кам-налгазын бээр. Чижээлээрге, Урал-дың машина заводунун бөлүк инженерлеринин тургусканы бо-ду чорур эскаватор 10 муң чедир ажилчыннары солуп турар. Күш-ажылдың электри талазы-биле чеп-селлээшкенин бир ажилчыга бо-даарга, 1940 чылда турганы-биле деннээрге, 1950 чылда 15 катап өск-өн. Станок паркы беш чылдың сөөлүндө, 1940 чыл-биле деннээрге, эң-не бүдүрүкчү, чаа станоктар-биле ийи катаптан ажил чечелээшкенин алган. Ол чаа, техник талазы-биле болбаазырадыгыктан станоктар-нын болгаш машиналарын хереглээ-ри күш-ажылдың байдалын чиге-дип турар болгаш оон бүдүрүчү-лүүнүн өзүлдезинге улуг арганы бээр.

Партияның XIX съездинге Төп Комитеттин отчеттуг илеткелинге эш Г. М. Маленковтуң чурааланы болза: «СССРЭ-де машиналар күш-ажылды чүгле камнап турар эвес, харын оон-биле калы ажилдакчы-ларның күш-ажылын чигедиңдир-турар, моон ужурунда социалистик ажил-агыйның байдалдарында, ол капиталистик байдалдарга дей-лешпей, ажилчыннар күш-ажылдың чорудулгазына машиналарын улуг күзел-биле ажитлап турарлар. Күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн бедидеринге ажылчын шүүт сонуур-галдык турар, чүге дээрге, оон-биле СССРЭ-нин экономик күжү быжгар болгаш ажилчы чоңарның амды-рал денели бедидер деп чүвени ол билип турар».

Капиталдың чурттарында байдал оон сыр өске. Ында машиналарның хереглели ажилчы чоңарын дар-лаарын күштөлдүрүп, ажил чок чо-рукту улугтарып, ажилчыннарын хооузуралынын өзүлдезин чедиңдир-ер. «Капиталистик нийтиледди техника-ның болгаш эртемниң депшилгези болза, дерин ушта соруп үндүрери-нин уран-аргазының депшилгези бо-луп турар» деп В. И. Ленин айт-кан. (Чогаалдар, том 18, арын 557).

Урус ажил-агыйның бүгү алды-рларына техникти депшилгезин улам ынайгы эргежок күчүлү чү-лү болур ада-чуртгун машина ту-душкунунун хөгжүлдезинин бедик темпирери бешик беш чылга көрдү-гүлгөн. Машина тудушкунунун продукциязынын бүдүрүлгези болгаш металл болбаазырадыгызы барык 2 катап улгадыр. Аар индуст-рияның колдап турар (металлургия, химия, нефть, энергетика) алды-рларынын дерялгезинин бүдүрүлге-нин хөгжүлдезинге онза улуг ки-чээлгей салдынып турар.

Чаа беш чылда аар болгаш хөй күш үнөр ажилдары механизастаары колдуунда доозулган турар. Улугтурге ажилчыннарын электри талазы-биле чепселлээшкени 1950 чыл-биле деннээрге 1955 чылда 70 хуу, 1940 чыл-биле деннээрге 2,6 катап улгадыр. Ол болза, күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн улам ынайгы көдүрүлүшкүнүгө чугула чүлүдү тургузуп турар.

Хөмүр үлөтүрүүнүн техникти хандырылашканы хөлчөк улуг өскөр-лишкенин болур. Казышкынын болгаш бузуушкунун чорудулгалары, хөмүрүн чедирери болгаш де-мир орук вагоннарынга чүдүрерин механизастаары сөөлү чылдарда барык доозулган. Эң хөй күш үнөр чорудулга — хөмүр чүдүрүлгезин механизастаар. Хөмүр чүдүрүлгезинин талазы-биле ажилдары механизастаары 1949 чыл-биле деннээрге 1950 чылда 2,5 катап улгаткан. Комплек-силги механизация, тодаргайлаарга, чүгле кол-кол эвес, а бүдүрүлгө чо-рудулгаларынын бүгү эвеноларын механизастаарынын баштайгы не-птередишкени эгелээн. Комплек-силги механизация чорутуңган хөмү-рүн, ыңай ажил-агыынның болгаш торф бүдүрүлгелеринин ажилчынна-рынын күш-ажылынын бүдүрүчү-лүү үлөтүрүүнүн ол-ла алдырларынын артан бүдүрүлгелеринден 2—3 ка-тап бедик.

Бешик беш чылда хөмүр тынжы-нын дыкка хөй күш үнөр чорудул-галарын улам ынайгы механизастаары боттандыртынар, чүнүн-даа мур-нунда хөмүрүнүн чөр иштинге сөө-ртүлгези, белеткел ажилдарынын үе-зинде хөмүрүн болгаш довуракты дажылаарынын механизациязы боттандыр. Чөр иштинин быжылаш-кынын механизастаарынын арга-лары калбак херегледи тыварлар.

Ыяш үлөтүрүүдө улуг өскөр-лишкенин база болгулаан. Урус ажил-агыйның ол алдырына чаа техниканы күштүгө непереткенин түнелинде дөрткү беш чылда ыяш ты сөөртүп аларынын механизация-зы дайын мурнунун денелинге де-мейлээрге, ийи катап, чоокшуладыр дажылап алырынын—алды катап улгаткан. Эң хөй күш үнөр кылы—ыяш белеткели—дайын мурнунда хол-биле кылдынып турган болза, а дөрткү беш чылдың төңчүзүндө ол ажилдарынын 38 хууу механизаста-тыңан арга-биле күсүтинип тур-ган. Ыңчалзак ыяш белеткелин комплексилги механизациязы ам-даа оожук хөгжүп турар. Докта-мал ажилчын кадрларын чедиш-пезинден техника кошкак ажил-гала туйуп турар. Механизастаыңан бүдүрүлгелерни тургузуп тургаш ыяш белеткелин сезонуг болурун кызырлар болгаш оларын ажил-чын кадрлар-биле хандыраарын бе-шик беш чыл планы төлевилеп тур-гар.

Тудушкунда күш-ажылды меха-низастаарында, ылангыя коммунизм-нин улуг тудушкунуңда улуг чедиш-кинер чедиң алдырган. В. И. Ленин аттыг Волга-Доннун каналынын ту-душкунуңун үезинде бүдүрүлгениң кол чорудулгалары шүүтү механизастаыңан турганы билдигиле болгай.

Тудушкунга күш-ажылдың бүдү-рүчүлүүн улам ынай бедидер со-рулга-биле чаа беш чыл планы ту-душкунунун кол ажилдарынын меха-низастаарынын доозарынын, а ол ышкаш тудушкунун чамдык чорудулгаларын механизастаарындан комплек-силги механизациязы шийчир со-рулганы идиң үндүргөн. Оон-биле холбааштыр чаа беш чыл планы-биле эскаваторларын паркын барык 2,5 катап, скреперларын болгаш буль-дозерларын—3—4 катап, көжер краннарын—4—5 катап улугтары көрдүнгөн.

Комплексилги механизациязы бол-гаш автоматизацияны калбаа-биле боттандырарын бешик беш чыл пла-ны электрфикациянын хөгжүлдези-биле чарыбас холбаалы болурун көргөн. Чаа беш чыл планынын чыл-дарында бүдүрүлгө чорудулгалары-нын электрфикациязы ам-даа күштө-дир, электри станцияларынын ни-ти күчүзү барык ийи катап, а гид-роэлектрстанцияларынын—үш катап улгадыр. Районнарын гидроэлек-трстанцияларын автоматизацияла-зы бурун доозулган турар, а ол ыш-как энергетикти системаларынын телемеханизациязынын непередишгези эгелээн. Башталгалын болгаш кон-трольнун херекселерин, автоматика-ны болгаш телемеханиканы кылып үндүрери барык 2,7 катап улгадыр.

Ажылдап турар дерялгелерин эң-не долу ажылаашкынын, бүдүрүлгө чорудулгаларын эң улуу-биле илте-сификастары, технологияны болбаа-зырадыгынын бүгү аргалары, бү-дүрүлгени болгаш күш-ажылдың организастаарынын чартыкчы таа-рыштырылашканы күш-ажылдың бү-дүрүчүлүүнүн өзүлдезинге канчаар-даа аажок улуг ужурдузалык болур. Ажилчыннар болгаш инженер-тех-никти ажылдакчыларынын чогаалды-кы болгалгазы бо угланышкында могаг чок ажилдап турар. СССРЭ-нин үлөтүрүүдө бүдүрүлгө күчүлдеринин ажилгалы чыйгылыш чок экижи-п турар.

Ыңчангаш, кара металлургияда доминалг печелерин ажиткыг ажылгалынын коэффициентин 1947 чыл-биле деннээрге, 1952 чылдын сес айларынын дүгүлгүзүндө 35 хуу экижиңгез, а качы мартеновчу печелерге бир дөрбөлдүн метр шөлүдө-дө ылгап алыры 42 хуу ул-гаткан. Шахталарда хөмүр комбай-нарын бүдүрүчүлүү чүгле 1951 чылдын дүгүлгүзүндө безин 19 хуу бе-дээн. Дайын сөөлүндөгү үеле маши-на тудушкунуңун бүдүрүлгелеринде металл кезилдизинин дүргени ийи—үш катап улгаткан. Ыңчалзак ажилдың дүрген методтары ам-даа чер болгонда калбаа-биле ажилга-тынмай турар. Оларын бүгү тала-лыг непередишгези болза, күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн өзүлде-зинин ам-даа ажилгалынмаан кур-лавырларын улуу-биле мобилизас-таарын бээр.

Чаа беш чылда ажилдап турар дерялгелеринин ажыгалынын экижи-дизини-биле 1955 чылда шой хайыт-дырылашканы 5 чыл дүгүлгүзүндө немей өзүлдези 30 хуу хире, хөмүр ты-выжынын 25 хуу хире, цементинин 30 хуу хире алдыган турар ужу-рлуг.

Бүдүрүлгө кылдылазынын хууса-зын кызырары болгаш бүдүрүлгө чо-рудулгазын дески болдуары болза, бүдүрүлгө чорудулгазынын интен-сификациязына болгаш дерялгени бирээзинге продукцияны бүдүрерин улугтарына канчаар-даа аажок улуг хамаарыгалык болур. Ыңча-гаш технологияны болбаазыраңгай-

жыдары биле холбааштыр бүдүрүлгени организастаарынын депшилгези методтарын (шүүштурулганы, гра-фитти, циклид) улам ынай неперет-дизини чаа беш чылда алыр.

Күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн өзүлдезинге ону шын организастаары канчаар-даа аажок улуг ужурду-залык болуп турар. Эш Сталиннын өөредип турары болза, «... ажил-чыннарын ажиткыг ажилдаар, күш-ажылдың бүдүрүчүлүүнүн бедидер, продукциянын шынарын экижидер, болдунар аргаларын оларга берип турар күш-ажылдың байдалдарына тургузар. Ыңчангаш, бүдүрүлгелерге күш-ажылды организастаарда, бүдү-рүчүлүү айдан айже, кварталдан кварталга көдүрүп турар болдунар херек (Чог. том 13, арын 60).

Үлөтүрүүнүн ажилдакчылары эш Сталиннын айтышкынын удуртулга болдурушаан, бүдүрүлгени болгаш күш-ажылды организастаарын улам болбаазыраңгайжылып турар. Күш-ажылды организастаарынын социалистик чогаалдары: хөй ста-ноктуг ажилдаары, мергежилди кал-барты, комплексилги бригадалар, ээлчеглиг болгаш шактыг онаалда-лар улам калбак таралдылганы ап турарлар. Мурнакчы бүдүрүлгелерде ажилчыннарын ийи болгаш үшкү мергежилге өөредирин калбаа-биле практикалап турар.

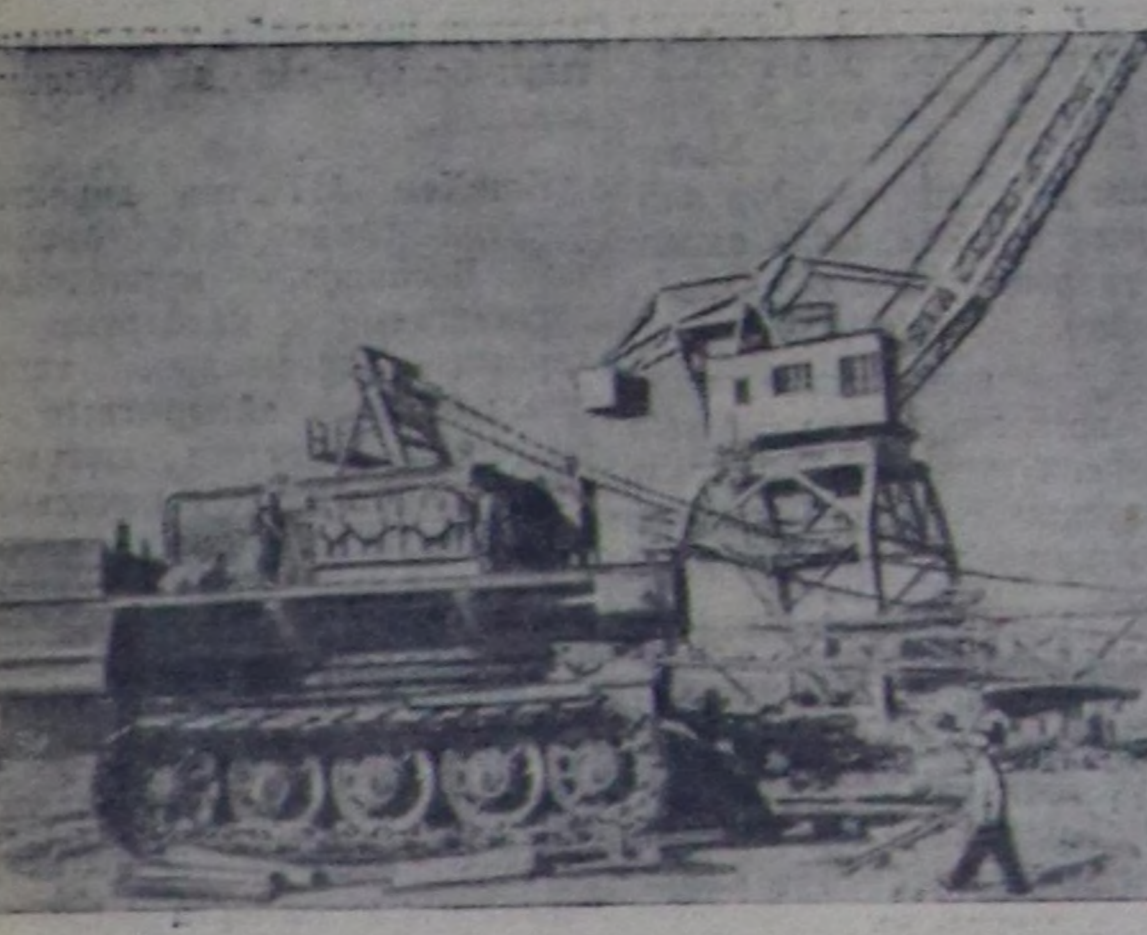
Ыңчалзак элээн хөй бүдүрүлгелерде болгаш тудушкуннарда күш-ажылды организастаары чептес тур-густунган, ыңчангаш ажил шагына улуг чидиргелер болгулап турар. Бүдүрүлгеге улуг чидиргени таварыштырып турар ажилчыннарын «агыннаашкыны» бар болуп турар. Дүржүлга-статистикти нормаларын бот деннээзи ам-даа бедик, ол ажилдап турар нормаларын 50 ажыг хуузуң ап турар. Бүдүрүлгениң чартыкчыларынын мурнакчы дүр-жүлгүнүн планын непередириңге үндөилетиндир күш-ажылды орг-анизастаарын экижидери күш-ажыл-дың бүдүрүчүлүүнүн улам ынайгы өзүлдезинге чугула ужурдузалык. Ажилчы чоңарын материалдык болгаш культурулуг денелин бедидер нийтинин күш-ажылдың өзүл-дезинге улуг сатыдары чедирип тур-гар. Ажилчын ангыны чаагай бай-далын үндөини-биле экижиткени стахановчу шийчээшкенин дестери-нин бирээзи болганын эш Сталин айткан.

Улустун чуртталга денелинин улам көдүрүлүшкүнү чаа беш чылда көрдүкүп турар. СССРЭ-нин национал орулгазын 60 хуудан эвээш эвес улугтары болгаш оон-биле чегер-лештир ажилчыннарын болгаш ал-бан-хаакычтарын орулгаларын, база тараачынын орулгазынын улам ынайгы өзүлдези баш удур көрдүкүп турар. Үрүмкөт садар өртектерни 35 хуудан эвээш эвес синтеткени-биле ажилчыннарын болгаш албан-хаакычтарын боттуг ажил төлөврин улугтары база беш чыл планы-биле төлевилетинген. Ажилчыннарын болгаш албан хаакычтарын социал камгалалыга күрө-нениң ажаландырарышкынын 1950 чыл-биле деннээрге беш чыл дүр-гүзүндө барык 30 хуу өзер. Колхозчу-ларын акша болгаш натуралдыг орулгалары (акша дүжүрүгө) 40 хуудан эвээш эвес өзер. Чик бол-гаш аш-чөм үлөтүрүүнүн продук-циянын бүдүрүлгези 70 хуудан эвээш эвес улгадыр, ол улустун хе-рагеленин денелгезин база бедидер.

Капиталдың чурттарында ажил чок чорук өзүп турда, СССРЭ-де ажилчыннарын болгаш албан-хаакычтарын саны чыйгылыш чок өзүп турар. СССРЭ-нин улус ажил-агыйн-да ажилдап турар ажилчыннарын болгаш албан-хаакычтарын саны

H. МАСЛОВА.

Бешик беш чылда күш-ажылдың бүдүрүчүлүү үлөтүргө 50 хуу, тудугга 55 хуу улгадыр

Тахиа-Таш. Тахиа-Таштын суг бедидеринин тудуунун шөлүндө чеди кубометр ишкери хымштыг электрлиг эскаватору элтеп турары. Чуруу О. Кузьмининиң. СЭТА-ның прессклишези.

Бешик беш чылда күш-ажылдың бүдүрүчүлүү көдээ ажил-агыйга 40 хуу улгадыр

Украин ССР. Киев областын Корсуй-Шевченковский машина-трактор станциязынын электрлиг тракторунун күсүкү чер андарып чоруруу. Чуруу Н. Крыловтуу. СЭТА-ның прессклишези.

Улустарның тайбың камгалалының Конгреси бо хүн Венада ажытынып турар

СОВЕТ УЛУС ТАЙБЫҢ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДИҢ АВАНГАРДЫЗЫНДА

Тайбың талалакчылары! Бу ийн сөстөр бо хүнлерде чер бөмбүрээниң бүгү булунчарында, бүгү диттерде ташыкышкынның демдээ болуу динчалып турар. Бу сөстөрин яны-бүрү дыларда алап турар. Миллион-миллион чагай сөткилдик кижилер боттарының үчүн чаа дайын белеткелнге удур, тайбың болгаш улустар аразында найырлар дээр чер болганда үндүрүп турарлар.

Тайбың талалакчылары болза, кижи төрөлгөтөнин улул нурузу болуп, өлүмүнүң болгаш үрөгдөлдүн сөөртүкчүзү дайынны бүгү-ле сөткил сагыжы-биле көөр хөөн чок болуп турарлар. Олар болза, кижилерниң чангыс эп-сеткилдиг болуп катыжаарының төөгүде канчаар-даа аажок улуг фронтуну болуп, америк-агли миллионерлеринин болгаш млллар, дерлерин белеткеп турары чүдөк бак дайынның айылында чер бөмбүрээкче тайбың камгалал алырынга белен болуп турарлар.

Делегейниң чаа дайынның кыпсыкчылары, оларның пропагандазы болза, тайбың талалакчыларының амгы үдеги шимчээшкининин сорулгазын болгаш характерин улустарның караанда чажыраын бүгү-ле арталар-биле оралдажып турар. АКШ-тың, Англияның болгаш Барыян-чуктун өскө-даа чурттарының реакциялыг пропагандазы болза, тайбың талалакчыларының шимчээшкинин коммунистти шимчээшкн-дин, тускай пропаганда сорулгалыг чүүлдүр дээр чыжек-биле барла шаа-биле кышкырып турарлар.

Дайын кыпсыкчыларының ийди хоп меге болза, тайбыңның күште-риниң өзүлдезин шактыктаарында, тайбыңны камгалаар дээр демиселге улустарның катыжышкынның үзе-ринге негетинип турар. Тайбың талалакчылары болгаш Совет Эвилелиниң чыңаар хоптап мегелээр чорук болза, тайбың камгалалының шимчээшкининиң канчаар-даа аажок улуг хемчээлди-биле өзүп турарында тайбыңның дайыннарынның коргуп турар дугайын херечилеп турар. Моон учурунда АКШ-та тайбың талалакчылары аар кем-буруулук херектенер ышкаш истен сүрүп турары таварылга эвес. АКШ-тың чагырганында кирген чурттарда тайбың талалакчылары истен сүрер чорукка таварыштырып турар. Ынчалза-даа, кандыг-даа террор, кандыг-даа хопташкын тайбыңның күчүдүгү күжүнүң өзүлдезин соска-дып шыдавас. Амгы үениң ол улуг шимчээшкининиң чагай сорулгалары улустардан чууда чажырып шыдавас. Тайбың талалакчыларының шимчээшкини болза, кижилерниң расазы, кежиниң өзү, шажын чүдүлдөзи, политиктиг үзедери ылгал чокка-делегей байдалының шыгыраашкынның соскадырын, чаа дайынны болдурбазын сонуурган турар бүгү-ле кижилерни катыштырып турар. Тайбың талалакчыларының шимчээшкини ынчанга кыштыр.

Тайбың камгалалының амгы үде-ги шимчээшкининин сорулгазын болгаш характерин тайбың дээр улуг демиселни Иосиф Виссаринович Сталин «ССР-де социализминн эконо-мичү проблемалары» деп чаа ажылында генилди-биле толгаргайлаан.

Эш Сталинның айтып турары: «Тайбың дээр амгы үдеги шимчээшкини болза, тайбыңны камгалаар дээр, делегейни чаа дайынны болдурбас дээр демиселче улус массалары көдүрүп үндүрер сорулгалыг. Ынчанга ол шимчээшкин капитализмин дүжүрер болгаш социализмин тургузур сорулгалы салбайн турар. Ол шимчээшкин тайбыңны камгалаар дээр демиселди демократтыг сорулгалары-биле кызыгарла-тынып турар».

Тайбың талалакчыларының амгы үдеги шимчээшкинин эш Сталинның ынчаар толгаргайлап айтыканы болза, дайын пропагандистеринин партияжи эвес, тайбың, демократты шимчээшкини партияжи, коммунисттиг шимчээшкин деп турар меге хоозун бадыкталдарында чууда-даа айттырбайн, чылча шаап турар. Атомнуг чепсекти хоругдаар дугайында Стокгольм Кыйгырынга 500 миллион кижи ат салып, а Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыны 600 миллион ажыг кижи деткээр чорук болза, тайбыңның дайыннарынның хоп мегезин чылча шаап турар. Оон-биле ол саннар болза, чүс-чүс миллион чагай сөткилдик кижилерниң, яны-бүрү аңгыларын болгаш социал бөлүктөргө киржип турары тайбың камгалалыны демократтыг шимчээшкиниң канчаар-даа аажок улуг хемчээлдиги көргүзүп турар. Ол шимчээш-

кичче кижилерниң чаа-чаа массалары политиктиг үзедери, шажын чүдүлдөзи ылгал чокка хандып кирип турар.

Азияның болгаш Оожум океаның улустарының 1600 миллион кижилерин төдөлзөн тайбың талалакчыларының чоокта болуп эрткен Конгреси болза, тайбың талалакчыларының шимчээшкининин канчаар-даа аажок улуг хемчээлди болуп турарының дугайын херечилеп турар. Ол Конгресс болза, тайбыңның херези быжы-биле болгаш туюлунга чедир камгалаарында Азияның болгаш Оожум океаның бассейни-нин улустарының шитпирлинин толгаргайы-биле көргүскен.

Тайбың камгалалының улуг Конгресинге бүгү чурттаа болган белеткелдер база-ла ол дугайын херечилеп турар. Вена Конгресин чылдыраарын бүгү делегейниң яны-бүрү улаанышкынның организацияларының улуг нурузу деткээр. Ону яны-бүрү политиктиг үзедерлиг, шажын чүдүлдөлиг ат-сугаргы болгаш ажалдыклар дөткөп турар. Тайбың камгалалының Вена Конгресинде бүгү улустарының, яны-бүрү политиктиг партияларның, аңгыларның социал бөлүктөргө төлөөкчилери кирип турар. Делегейде яны-бүрү чуртталгалы болгаш яны-бүрү идеологтук кижилер шуптузу, ылгалдыг өзү-чуртунар тайбың-биле кады туруп болур деп, нациялар аразында чөрүлдээр тайбың чу-галажышкынының аргазы-биле таарыштырып болур деп хоосту-биле ол конгресске чуугаалал болулар.

Улустарның тайбың камгалалының бүгү-ле чүткүлдери совет кижилер ийи-биле деткип турар. Чер бөмбүрээниң бүгү диттеринде миллион-миллион кижилерин мунунда Совет Эвилели бүгү кижи төрөлгөтөниң улуг чырыкты болгаш иле-ги кылдыр туруп турар. Делегей-ниң бүгү чүктөрүндө чер бөмбүрээниң эи-не ыраккы булуңнарында, кижилерниң чүрөктөрүндө эи ханызындан изит ынакшылдыг болгаш бердинген чоруктуу удазынны бистин улуг чуртувусче шуужуп турар.

Дайынның америк кыпсыкчыларының кандыг-даа хоп мегезин Совет Эвилелиниң дугайында өзүдүгү шын улустардан чажырып шыдавас. Совет күрүне бодунуң төртүнгөн хунунде-ле тайбыңның политиказын чарлаан. Бистин совет күрүневи-стин бүгү дугааргы хооилузу тайбың дугайында декрет болган. Совет күрүне бодунуң туруп келгенин 35 мылдарының дургузунда тайбыңның политиказын быжы-биле болгаш чайгыштыг чогу-биле чорудуп келген болгаш чорудуп турар. Бүгү делегейниң бүгү конференцияларында совет төлөөкчилер тайбыңны камгалаарының улаанган саналдарында уда-дараа камгалап келген.

Бүгү делегейниң улустарында Совет Эвилели чүү болуп турары олар билер. Бүгү кижи төрөлгөтөни фашист араатанзыг чоруктан болгаш кулданынган Совет Эвилели адырып хоस्ता-н. Тайбың талалакчыларының тайбың камгалалыңче чүткүлүн Совет Эвилели үргүлчү деткип келгени болгаш деткип турары бүгү чурттарда тайбың талалакчылары билип турарлар Тайбың дээр демиселге Совет Эвилели бодунуң күжүн харамнамас деп чүвени олар билер. Тайбың камгалалының дугайында хооилуу Совет Эвилелинде үндүргөн. Бистин чуртувусун бүгү улуг назылыг чоңу Стокгольм Кыйгырының алаанга холдартынып жүктөргөн салган. Беш улуг күрүнелерин аразында Тайбыңның Пактызын чарары дээр бистин бүгү улугуусу чангыс эп сеткил-биле бадылаан.

Бистин тайбың политикастың өскөрилш чогуна бүгү муракчы кижи төрөлгөтөн бо хүнлерде катал-катал бузуреп турар. Бистин баштычымыс эш Сталинның мерген сөстөри Коммунист партиянын XIX съездинин индириледен бүгү делегейге дыналган. Оон мында сөстөри чагай сөткилдик бүгү кижилерниң чүрөктөрүндө: «Совет Эвилелин ап көөр болза, оон эрге-ажыктары бүгү делегейге тайбыңның херезинде канчаар-даа чарылбас».

Дайын деп чүд дээрзин совет кижилер эки билер. Гитлержи халдаашкынның үезинде дайынның аар берзин совет кижилер боттарының эгинеринге чүктөп эрттирген. Хей сангың дайыннары чылча шапкаш, бистин улугуусу тайбың күш-ажылда кирген. Бистин улугуусу үрелген хоорайларны болгаш суурларын, фабрикаларны болгаш заводтарын экине кеска хуусада катап

тургускан болгаш ам партиянын XIX съездинин, эш Сталинның чо-гадып кылганы коммунист тургузушкунунуң улуг планнарын чеддишкенин күөсөдип турар.

Партиянын XIX съездининге кылган илеткелнге эш Г. М. Маленков совет күрүнеиң тайбың дээр демиселин толгаргай көргүскөн. Коммунист партиянын даштыкы политиката талазы-биле сорулгаларынын бирээзи кылдыр эш Маленковтун айтканы:

«Чаа дайын белеткелнге болгаш неперезшкыннге удур демиселди үргүлчүлээр, тайбыңны быжыглары-биле дайынга удур демократтыг күчүдүгү фронтуну сырып катышты-рар. Бүгү делегейде тайбың талалакчыларының найыралың болгаш чангыс эп-сеткилин харылаа-зын быжыклар, дайынга бүгү белеткелдерни, дайын кыпсыкчыларының бүгү чимезишкыннерин болгаш чөнгөзлөрин шудургу чаза шаап илередир».

Тайбыңа ынакшылдыг болгаш улустар аразында найыралдын өзү-зунга совет кижилерин Коммунист партия кижиздип турар. Дайын пропагандазы бистин чуртувуста эи аар кем-буруу болуп турар. Совет кижилер бүгү-ле дайынны камгалаарына хан-ламырында сонуургалды, чүге дизе, совет кижилер тайбың ажалдаарын күөп турар.

Тайбың талалакчыларының шимчээшкини улуг сорулгалың-дайынны болдурбазына бараан болуп турар болганда совет кижилер ол шимчээшкини деткип турар. Бистер, совет кижилер тайбың дээр туржуп турарымыс бистин кошкавыс эвес. Харын-даа бистин чуртувусу каяк-кайыңдан артык күшүгү болгаш тайбыңның улуг херээ дээр туржуп келгенин кандыг-даа минутада белен болуп турар боорга, бис тайбың дээр демисежин турар бис.

Совет кижилерден хей сангың чагаалар тайбың камгалалының Совет комитетинге кээп турар. Эрткен дайында караан оскурган бодуң совет кижиниң — Алексей Пенкинни бижип турары:

«Сокулжышкынны база катап боду бээрин, бистин хоорайларымыс болгаш суурларымыс база катап хул-ыйбаланырын бис күзөвейн турар бис. Бис тайбыңны күөп турар бис. Ынчалза-даа, ол дээр, дайын кыпсыкчыларында бистин коргуп турарымыс ол эвес. Бис тайбыңны дилегей, харын негеп турар бис».

Белоруссияны Гомель хоорайында ажылчын Николай Коптеловтун мелегеп турары: «Дайынның өртү кыппас ужу-рлук, дайын кыпсыкчыларының холун чогуур өйүнде соскадыр херек. Туржукчу тайбың күш-ажылда туруп турар совет улус тайбыңны изи-биле күөп турар. Тайбың дээр, чуртталга, өөрүшкү ол, тайбың дээр, боттарына болгаш келир үениң салгакчыларына улам-на чагай чуртталганы тургузуп, ажалдап турар совет кижилерге аас-кежик ол».

Куйбышевтиң суг күжү-биле ажалдаар электри станциязының анык туржукчулары совет кижилерин бодал-сагыжын боттарының чагазынга кончуг эки илереткенер. Оларын бижип турары: «Тайбыңның хуу-салымы улустарның холунда туруп турарының дугайында улуг Сталинның сөстөрүн улустар эки билген учурунда, тайбыңның херээ инилээр деп чүвени билер бис. Бистин, совет кижилерин ап көөр болза, тайбыңны камгалаарында, америк агресорларның кем-буруулук планнарын илередиринге боттарыныгы куштерини хайыра-лас бис. Тайбың дээр демиселчилерни хурээленин өзүлдезин кандыг-даа күш шаптыктап шыдавас. Бистер, совет кижилер боттарымыс тайбың туруп чуртувусу дээр, бүгү делегейге тайбың дээр демисежинге каян-даа белен бис».

Бо сөстөр болза, улустар аразында тайбың камгалалында туруп турар бүгү совет кижилерин бодал-сагыжын илередип турар. Бүгү чурттарда тайбың талалакчылары Совет Эвилелинге дини-биле идегеп болур деп чүвени олар эки билер. Бүгү делегейде тайбың дээр демиселдин мунуу одуругларында совет кижилер чоруп турар деп чүвени олар билерлер.

Тайбыңның херээ черле тилээр деп чүвени тайбың талалакчылары билип турарлар, чүге дизе, тайбыңның камгалалында тайбың дээр бир дугаар демиселчи улуг Сталин туруп турар.

М. КОТОВ, Тайбың камгалалының Совет комитетинин харысалгалыг секретары.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү бүгү хемчеглер-биле бедидер

Партиянын XIX съездинин шитпирли, ылганга бешки беш чыл планының талазы-биле директивалар күш-ажылдык бүдүрүкчүлүгү улуу-биле бедидерин негеп турар. Бешки беш чыл планының талазы-биле директиваларда чуугаал турары: «Улус ажал-агынын бүгү-ле адырларына муракчы техниканы непередиринге, күш-ажылдык организацияларын экижидеринге, ажалчы чоннарын культуратехниктиг денелин көдөрүринге үндөзлөш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү беш чылдың дургузуна үрөтүргө 50 хуу хьре, тутуга — 55 хуу, көдээ ажал-агыга — 40 хуу улугаттары».

Совет кижилерин кызымаккай күш-ажылы болгаш коммунист тургузушкунун шылгатканган методу — социалисттиг чарыш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү бедидеринге шитпирлиг ролду ойнал турар.

Ындыг турбуза, бистин областа чамдык профэвилел болгаш ажал-агы организациялары социалисттиг чарышта киржин турар ажалчынарга таарымчалыг байдалларын тургузуп бербейн турар. Чижээ, Кызылдың автотранспорт конторазы кылдыр ажалч эвез деп алгаш, дыка хей ажалчынарын төлеир чокка шөлөлдөдү турган. Ынчаарга бир дугаар чартык «ылдың планы» чүгө 39,3 хуу күөсетинген турган. Ол-ла үде күш-ажылды багай организациядан Кызылдың автотранспорт конторазында 111 кижин, ыяш заводунда — 13 кижин, дааранылга комбинатында — 84 кижин, Шагаан-Арыг райпрокомбинат — 56 кижин ажал нормалары ай санында күөсетпейн турган. Ол болза, чамдык бүдүрүкчелерин удуруткучуларының ажалчынарын матерналдар-биле өй-шаанда хандырбайн, анык ажалчынарын бүдүрүкчелер мергежилдиг ажалчынары кылдыр өөрөдип, быжыгларымыс кичээлгеи салбайн турарымыс бис тайбыңарлытынар. Ындыг удуруткучулар стахановчуларының ажалчыны дуржулгазын өөрөнип көрбөй, күш-ажылдың социалисттиг сагылга-чурумун үрөп турарларга шыдажып эрттип турарлар.

Бистин бүдүрүкчелериштин ажал-агылары болгаш профэвилел организацияларынын удуруткучулары, инженер-техниктиг ажалдакчылар күш-ажылдың стаханов методтарын өөрөнип көрбөй, ону калба-биле неперетпейн турарлар, а ол ажалды канчаар чорударын билбес болуп таварылгалар хей.

Стахановчу дуржулганы өөрөниринге бир чууга арга болза, ону коллективте тайылбырлаары болур. Ону чорударда баштай стахановчулар болгаш инженер-техниктиг ажалдакчылар-биле чуугаалажып көөр. Ажалды чууну күсели-биле өскөкөлдө артык күөсөдип турарыл, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү бедидер арганы анаа чүү берип турарыл деп чүвени көргүзүп чууга. Стахановчу дуржулганы тайылбырлап таныштырарда ийги чергенин чүлдери-биле ону холуштурбас, чүгө дээр, ындыг чүлдөр айтыртыны үндезин тып алырын бергөдөдир.

Стахановчу дуржулганы өөрөнирин болгаш түннеп мөөнөзирин

бүдүрүкчеге тургустунган техниктиг чөвүлелдер чорудар ужурулук. Ол болза, инженер-техниктиг ажалдакчыларын стахановчулар-биле чогадыкчы, кады ажалдакчыгазы болур. Техниктиг чөвүлелдин сорулгазы болза, ажалдын кандыг бир аргаларынын бирээзин хүлээп алгаш, өскөкөп чок кылып каарында эвес, а эн эки, эн муракчы чүлдөрүн түннеп мөөнөзери, стахановчун ажалынын чаа аргазын улам ажалык болдурарда чүңү кылдыр херектигил дээрзин инженерлерин, мастерлерин, стахановчуларын киржилтээ-биле шитпир-лээр болур. Бистин бүгү бүдүрүкчелеривисе техниктиг чөвүлелдерин тургузары чууга.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү бедидере ажалчынарнын болгаш инженер-техниктиг ажалдакчыларын бүдүрүкчеге мергежилин хун-бүрү бедидери чууга. Чүгө дээр мергежилди ажалчынын кандыг бир үе дургузунда кылган чүлдери мергежил эвез ажалчынын ола Уенин иштинде кылган чүлдө-ринден хей болур. Ажал нормазын күөсеткенинде ажалчынарын ажал төлевири база хамааржыр. Ынчанга ажалчынар боттарынын мергежилдин бедидеринче улуг чүт-күлдүг деп чүгө толгаргай. Бүгү ажалчынарын боттарынын мергежилдин, техниктиг билин бедидерин, муракчыларынын болгаш чартык чыларынын хүрээли Узуктел чок өзэрин чедип алыры — бүдүрүкчелерин болгаш профэвилел органи-зацияларынын удуруткучуларынын хүлээлгеи болур.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү бедидеринге күш-ажылдың социалисттиг сагылга-чуруму улуг ролдуг.

Ынчалза-даа, бистин чамдык бүдүрүкчелериштин күш-ажылдың сагылга-чурумунун талазы-биле байдал эки эвес болуп турар. Кызылдың автотранспорт конторазында бо чылдың тос айларында 28 прогудлар болган. Ажылга энрик келир чоруктарынын таварылгалары база бар. «Барлык», «Өөк» совхозтарда, Чадаана, Бай-Хаак райпрокомбинаттарда ажалдан озалдар, ажалдан элекке чоруй баар чоруктар бар.

Чамдык бүдүрүкчелеринин удуруткучулары боттарынын чагырып турар кижилеринге чогуур негелдегил болбайн, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээринге удур демиселди чуротпайн турар, сагылга-чурумун чөрүкчүлдери хей-ниитиниң санал-оңалыгга таварыштыбайн турар. Бүдүрүкчелерде ажалга келиринин болгаш ажалдан чорударын табельдиг үчүдү бүдүрүкчелерин хей кезинде чөтпөс тургустунган.

Партиянын айтышкыннарын күөсетипти, ВЦСПС-тин VIII плену-му болза, күш-ажылды коммунист күөсө-биле көөр чорукка ажалчы чоннарын кижиздеринин талазы-биле ажалды шитпирлиг экижидерин, күш-ажылдың социалисттиг сагылга-чурумун чайгылыш чокка сагыры дээр демиселди калбартырын профэвилел организацияларында негээр.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү бедидер арганы бээр ужурулук бүгү-ле чаа, ажалыг чүлдөрин профэвилел организациялары болгаш ажал-агы удуруткучулары бүгү хемчеглер-биле деткир хүлээлгелиг.

И. ТЕРСКИХ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Солун чагылгазы оожум чоруп турар

Чөөн-Хемчик районун колхозтарында болгаш албан организация, бүдүрүкчелеринде солун чагылгазы оожум чоруп турар. 1952 чылдын ийити чагыдар солунунуң планы 3550 турган болза, херек карында чагылып алганы чүгө 598 солун болуп турар. Оон иштинде «Шың» солун 450 кезекти чагыдар турган, чүгө 126 кезекти чагыдып алган.

Солун чагылгазын чамдык коллективтер чуугала көрбөй турар. Ылангыя «Ленинги орук» солунун редакцияны коллективтин мунча чедир солун чагытпаан. Раппода партия организациязы, Жданов аттыг колхозта партия эге организациязы, «Большевик» колхозта партия организациязы солун чагылгазын дугайында кандыг-даа ажалды чорутпайн турар.

Солун чагыдар ажалды районун чамдык ажалдакчылары эки органи-зациястап турар. Ылангыя эш А. Филленко тараа конторазынга, «Заготживсырьё» черинге болгаш райминиз-коллективтеринге солун бижилдизин чорудар хүлээлгеи алгаш 2 хонук иштинде планын ажыр күөсеткен. Ол ышкаш эштер Байлак, Норжай, комсомолчу Мыттылыга эки ажалдап турар.

Ынчанга районун иштинде солун чагылгазын күштөлдөрүн негетип турар.

С. ДОНГАК.

Аът транспорттун ажылгаар

Аът транспортту болза, бистин бүгү транспорт ажал-агымыстыг чууга кезээде киржин турар болгаш улус ажал-агыныга улуг ужурудузайы болуп турарын билер бис.

Ындыг турбуза, Улус-Хем районун Хендерге Маленков аттыг колхоз (даргазы эш Дадар-оол) болгаш суму Соведи (даргазы эш Белек-оол) олар аът транспорттун ажы-лаарына кичээлгеи салбайн турарлар. Оон журунда сумуда мага-зын калбак хергелдин бараанна-рын чоңа делгеринге сандыглары-нык болгаш ында интернатка хергелээр алыч чөп продуктуларын четкир санны-биле хандыр ажалды эки органи-зациястап шыдаван. Эштер Дадар-оол биле Белек-оол олар чүгө машинага идегээр, район төвү-биле аразында аът транспорттун ажы-лавайн турарлар.

Оон ыңай сумуда чаш уругларгы башкылар эштер Сотпа биле Номчур оларныкы бажычынын херекселдерин район төвүндө чедирин экжээр ужурулук турган. Колхоз даргазы эш Дадар-оол ол аазашкынны күөсөдип чадал турда, машиназы үрелген, аът транспорттун ажыглавастан.

Аът транспорттун ажал-агынын хергелдеринге ажылаарынын чу-гулазын колхоз баштаар чери биле суму Соведи билзе чогуур.

С. ПАВЛОВ.

Кинону чонче

Сүт-Хөл районун колхозчулары кино көргүзүлдөзүн экижидерин, оларга кинолары узамдыктырыла чокка көргүзөрин улуу-биле күөп турар. Ылангыя районун «Большевик», Сталин аттыг, Жданов аттыг колхозтарга сентябрьның эгезинден бээр кино көргүзүлдөзи бол-баан.

Чопнук ортузунга кино көргүзүлдөзүн эки органи-зациястап чорук чопнук коммунисттиг кижиздилегинге улуг ужурудузайы билип, чопнук чөптүг негелдизин хандыра чугула.

Д. СЮРНО-ООЛ.

Урезин уруушкунун күштөлдөр

Бин-Хем районун колхозтарында урезин уруулазы кончуг оожум чоруп турар.

Чижээ, «Тилелге» колхозта, Чочетов аттыг колхозта урезин уруулазын планы ортуда кырбээр. Ылангыя эш Винтер даргаланы Ады-Өөктө «Искра» колхоз 2566 центнер урезин уруп алыр турган бо хүнге чедир чангыс килограмм-даа урезин урбаан болуп турар.

Урезин уруулазынын темпизин дүрөдөдир талазы-биле хемчег-лери алыры районун көдээ ажал-агы килдизинден шынгы негетип турар.

Н. ОПЕШ,

Туран чеди чыл шолозаның өөрөдиге эргелекчи.

Башкылар хүнү болуп эрткен

Туранга Бин-Хем шололарынын башкыларынын хүнү болуп эрткен. Анаа киришкен 50 ажыг башкылар партиянын XIX съездинин түнел-дери болгаш район башкыларынын сорулгаларынын дугайында КПСС-тин район комитетинин секретары эш Селинин илеткелин база «Өөрөникчилерин кижиздеринин херээнге класс удуруткучуунун ролу» деп Туран ортумак шолозын башкызы эш Зотованы лекциязын ды-наанар.

Эш Селина бодунун илеткелнге өөрөдиге чылыны бири улугуун районун шололары нитизин-биле чеддишкенин эвес доосканын, оон чылдагаанын илеретпашаан, эки түннелди чедип алырда ам чүү чууга негетинерин дээр-дараа-лай демделеп шыйган.

Эш Зотованы кылган лекциязы башкылар, ылганга чаа ажалдап эгелзэн, дуржулгазы эвезш, анык башкылар онза сонуургал-биле дыннаанар. Ол бодунун лекция-зынга класс удуруткучуунун нарын болгаш хей таланы ажалынын систе-мазын долузуп-биле тайылбырлап, анаа холбаштыр район шололары-ның амыдаралында дигир чижек-терин кирип чуугаалаан. Ол ышкаш, бодунун класзын ол өөрө-дилгени болгаш сагылга-чурумун

талазы-биле эки түнелдерин канчап чедип алганынын дуржулгазын чу-аалаан.

Илеткелдерин соонда санал берген башкылар партиянын XIX съездинин төөгүдүгү материалдарын база «ССР-де социализминн экономнуг проблемалары» деп эш Сталинның классиктиг ажалын ханызы-биле өөрөнирин болгаш масса-ның ортузунга угадып таныштыра-рын хүлээгенер. Оон-биле кады шололарда комсомол, пионер организацияларынын ажалында башкыларын даянмай турарын, оларын ажалын чогуур негелдизинге чедир удурутпашкы башкарбайн турарын, шололарда ол органи-зацияларын ВЛКСМ райкомундан ба-гай удурутп турарын шынгы шү-гүмчүлдээнер.

Башкыларынын болгаш районда өскө-

Улустарнын тайбы камгалалынын Конгресинге уткуштур

РУМИНИЯ

БУХАРЕСТ. Тайбы камгалалынын румын национал конгреси бодунун ажылы дооскан. Академик Михаил Садовяну биле профессор Георг Стеренил илеткелдеринин талазы-биле саналоналарга 51 кижичүе чугаалаан. Санад берген кижилер тайбын дээш, дайын кысыкчыларынга удур туюлунга чедир деми-сежиринге румын улустун долу шийтирлинин дугайын чугаалап, бүгү делегейге тайбыннын тук тудукчузу эш И. В. Сталинга улуу биле өөрүп четиргеннерин илереткенер.

Конгреске Румыниянын тайбы камгалалынын доктаамал комитетин сонгуп тургускан. Улустарнын тайбы камгалалынын Венага болур Конгресинге 22 төлөөлери сонгаан. Конгресин киржикчилери улустарнын тайбы камгалалынын Конгресинге байрыгы телеграмманы чоруткан болгаш беш чыл планын дөрт чылда күүседери дээш деми-селди дызыдарынча, улу Совет Эвилели-биле, улус демократизинин чурттары-биле, бүгү тайбынга ынакшылдыг улустар-биле, найралдык быжыглаарын румын улусту кыйгырган кыйгыргыны ол ышкаш үндүргөн.

Эш И. В. Сталинга чорудар-байрыгы телеграмманы чылганнар динмиттиг адыш-часкаашкыны биле хүлээп алганын.

Румын улустун баштычызы Г. Георгиу-Дежже чоруткан байрыгы чагаанын сөзүн ол ышкаш улу күүлдүрүшкү-биле хүлээп алган.

АВСТРИЯ

ВЕНА. Улустарнын тайбы камгалалынын Конгресинге белеткелдер Австрияда доозулган. Тайбы талалакчыларынын Австрия чөвүленин дынадып турары болза, чурттуг бүгү жомуларынга массалыг хуралдар болгаш митингилер эрктелген. Аңаа төлөөлери сонгуп, Конгреске кирер санаалдары аныктып кылтылаан. Шак ындыг хуралдар Иббседе Вайдхофенге, Меллингке, Бернодорфке, Корнейбургка, Сант-Пельтенге, Цистерсдорфка болгаш өске-даа черлерге болгулаан. Ол хуралдарга ажалчы чонун яныгы-бүгү төлөөкчилери киришкен. Хуралдарнын киржикчилери Кореяда дайыны соксадырын дугайында, Конгресин ажалын яныгы-бүгү чурттаг радиопиле дамчыдарынын тускай үезин доктадып тургузарынын дугайында, Австрияга күрүнө керээзин чарычынын болгаш чурттан жежел-чагырар шериглери үндүренин дугайында шериг бүүдүрүлгелеринге ажалдавас дугайында бүгү чурттарын проф-

Аденауэрнин чазаа өскерликчи чоруун туюлунга чедирип турар БОНН ПАРЛАМЕНТИДЕ

БЕРЛИН. Барын Германиянын бундестагы (парламентизи) Боннун чангыс талалык керээзинин болгаш «Европа армиясы» дээр армия тургузар дугайында Париж керээзинин талазы-биле үш хүннө дургузунда чугаалажыгызын декабрь 6-да дооскан. Парламенттинге санал-оналдар чоруп турар үеде Аденауэр делегел кылган. Бүгү хуралдын дургузунда ол шыжыгышкынын байдалга турган. Оң чугаазы антисоветтиг чурдуушкуннар болгаш Герман Демократтыг Республикага удур доктаашкыны-биле долдуган турган. Бонн болгаш Париж керээлери күштүг болдуруп бадылаарын, ре-милитаризациянын программанын хүлээп аларын Аденауэр бундестагтан чангып дилеп, оң-биле кадды хосозун «совет айылдын» дугайын чугаалап турган. Бодунун америк хартаачыларынын тезистерин шын элербишаан, Аденауэр дөрт күрүнелерин Потсдам дугуржулгазын чүүл-бүрү аргалар-биле бужартадып турган. Чангыс талалык шериг керээлери күш чок болдуруп деп негелделерлиг резолюциялар Германиянын бүгү булуңуарындан бундестагга кээп турар. Ол керээлери бадылар дугайында хооблу төлөвиленин ийи дугаар номчулгазы онза үймээзинин байдалдын үезинде эрктен. Барын Германиянын ДПА агентиленин дынадып турары-биле алырга, парламенттинге шуут-ла динмиттиг шуугаазиннар турган, алгыш-кырш дынадып турган болгаш чамдыктарын шеш-содаяа-даа чедип турган. Ийи дугаар номчулган соонда бадылаашкынар чоруп турар үеде байдал онза шыгыраан турган. Боннун чангыс талалык керээзин

И. В. Сталиннын генийлиг чаа чогаалынын даштыкыда үндүрүлгези

ГОЛЛАНДИЯ

ГААГА. Эш Сталиннын «ССРЭ-де социализмин экономуг проблемалары» деп генийлиг чогаалын Голландиянын чоу улуу-биле сонугаап турар. Амстердамда «Пегасус» деп ном үндүрер черин ол чогаалдын бир дугаар үндүргөн экзеплярлары кашла хүнүн дургузунда таратынган. Эш И. В. Сталиннын чаа чогаалын ам-даа парлаарын дилзөн хей санны дилеглери ном үндүрер чер алган.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Болгариянын телеграф агентиленин дамчыдып турары болза, Болгарияда үлөтүр продукциянын бүүдүрүп үндүрүп турарынын хемчээли 1939 чылдын деңгели-биле алырга оон 4 ажыг катап, машиналар бүүдүрүп үндүрүшкүнү 90 ажыг катап улгаткан. Электри моторларын, трансформаторларын, телефон, радио аппаратураларын болгаш өске-даа чүүлдерин Болгария бирле дугаар бүүдүрүп үндүрүп турар апарган.

Болгариянын металлургия үлөтүрү дүргөн темпи-биле хөгжүп турар. Металлургия үлөтүрүнү бүүдүрүлгези 1939 чылдын деңгелиннен 6 ажыг катап өскөн.

Хөмүр даш болгаш даг үлөтүрү улу чедишкенин чедип алган. Хөмүр даш тывыжы ийи чартык катап, руда тывыжы 43 катап өскөн.

Беш чыл планынын 4 чылдарын дургузунда идик үлөтүрүнүн бүүдүрүлгези 6 ажыг катап өскөн.

Улус эрге-чагыргазынын чылдарында постааы үлөтүрү бир чурттагы ортумаа-биле дайын мурнунда Болгарияга бүүдүрүп үндүрүп турганын 7 катап хей хөвө-саазыннан кылган, дүк торгу кылгылыг өстөрүн бүүдүрүп үндүрүп турар.

Аш-чем үлөтүрү ол ышкаш дүргөн темпи-биле хөгжүп турар. 1939 чылдын деңгели-биле алырга

ФИНЛЯНДИЯ

ХЕЛЬСИНКИ. Эш И. В. Сталиннын «ССРЭ-де социализмин экономуг проблемалары» деп чогаалы болгаш эш И. В. Сталиннын партиянын XIX съездинге чугаазы фин дылда парламенттин үнгөн. Ол ышкаш эштер Л. П. Бериянын болгаш Н. А. Булганинин партиянын XIX съездинге чугаалары парламенттин үнгөн.

(СЭТА).

БОЛГАРИЯНЫН ТЕЛЕГРАФ АГЕНТИЛЕНИН ДАМЧЫДЫП ТУРАРЫ

4 катап хей аш-чем продуктуларын бүүдүрүп үндүргөн.

Димитровчу беш чыл планынын 4 чылдарын дургузунда Сталин аттыг химия комбинаты, целлюлоз заводу, Эрнст Тельман аттыг хөвөн кылдыр фабрика, Василь Коларов аттыг болгаш Вылко Червенков аттыг авто-септелге заводтары, К. Е. Ворошилов аттыг аппаратуралар заводу, Белик вольтыгы аппаратуралар бүүдүрүп үндүренин Василь Коларов аттыг заводу болгаш өске-даа элзэн каш фабрикалар болгаш заводдар, дзэн ышкаш улу-улуг бүүдүрүлгелери ажалда кинген. И. В. Сталин аттыг электри станциязын, «Республика» деп электри станциязын, Вылко Червенков аттыг болгаш өске-даа электри станцияларын тудуп тургускан. Куренин Владимир Ильич Ленин аттыг металлургия заводу, сода заводун, элзэн каш плотиналарын, суг шыжымаларын болгаш өске-даа тудуларын тудуп турар.

Болгариянын көдөз ажал-агылы ол ышкаш улуг көдүрүшкүнүн болуп турар. Бо чылын машина-трактор станцияларынын саны 140 четкен. 250 муң гектар хире андар-тынган чери кылмаал сугарылга-биле сугарыл турар.

Ол ышкаш культура талазы-биле улу чедишкенин чедип алдыганын.

(СЭТА).

Чугула айтыргларын Кол Ассамблеяга чугаалажып көөрүн америк-англи блок узамдыктырып турар

Кол Ассамблеянын декабрь 5-те пленарлыг хуралы

НЬЮ-ИОРК. Кол Ассамблеянын декабрь 5-те эртеги хуралына алдыгы комитеттин белеткээни ийги чегренин айтыргларын чугаалажып көргөн.

Кол Ассамблеянын хүн айтырымында турар политиктиг элзэн хей чогула айтырглар, хамыктыг мурнунда делегейин чаа дайынын айылын чок болдуурарын дугайында болгаш улустар аразынга найралдык кыды ажалдажылыг болгаш тайбын быжыглаарын дугайында польша төлөөлери саналдап кирген айтырын комитеттер ам-даа чугаалажып көрбөн. Шак ындыг байдал болза, чогула айтыргларын комитеттерге чугаалажып көөрүн узамдыктырынын тактиказын америк-англи блоктуң ажылаанын түңгелинде тургустунуп келген. Оон ыдай, тайбын болгаш улустар аразын айыл чок чоруун деткиринге бирги чегренин учурдузай айтыргларын, совет төлөөлери удурлашкыны турза-даа, хүн айтырынын төнчүздө тургусканы ол байдалды тургустунганын чылдагааны болур.

Ассамблеянын даргазы—Канаданын төлөөкчизи Пирсон болза, «комитеттерге шилтирилген айтыргларын чугаалажып көрүүшкүнүн дүргелерин», хуралдарын санын көвүдөдирин сүмөлөп турар саналды кирген. Ол саналды Чингине комитет хүлээп алган болгаш Ассамблеянын пленарлыг хуралыга чугаалажып көрүүшкүн чокка бадылаан.

«Кижилери сөөк-ызы ылгап узуткаарынын талазы-биле кемниг үлгидиглери чок кыларынын болгаш хемчег хүлээдинин талазы-биле дугуржулганы кылат бижимелин эде көөрүнүн» дугайында гоминданчыин дилзөн Кол Ассамблея декабрь 5-те чугаалажып көргөн. Гоминданчынын ол дилзөн алдыгы комитетке (юридиктиг айтырглар талазы-биле комитет) чугаалажып көөр кылдыр шилдилзип бээр деп саналды Латин Американын беш чурттарынын төлөөкчилери кирген.

Ассамблеяда кыны-даа төлөөлөй турар хуу кижини дилзөн КНО чугаалажып көөр дээринге ССРЭ-нин төлөөкчизи П. Морозов удурланган. Гоминданчы бөлүктүн кирген кандыг-даа санааларын Кол Ассамблея чугаалажып көрбөс учур

луг, чүгө дээрге, Ассамблея ындыг санааларга үндөйүлөп кандыг-даа шийитир үндүрер болза, ол өзү-чуром чок болур, ынчангаш күш-даа чок болур деп ол чугаалаан.

Латин Американын беш чурттарынын саналын хүлээп алырга 16 делегациялар удур бадылааннар, оон ишинде Совет Эвиленин, Польшанын, УССР-нин, Чехословакиянын, БССР-нин делегациялары бар. 3 делегациялар дадагалзаан.

Оон соонда «делегейин кеземче суду» дээр суд тургузар дугайында айтыргыны өөренип көөр тускай комитетти тургузарын көрүп турар швед саналды америк-англи бөлүк хүлээп алган. ССРЭ-нин, Польшанын, Чехословакиянын, БССР-нин болгаш УССР-нин төлөөкчилери ол саналга удурланып турганнар, чүгө дээрге, доктаамал ажалдаар ындыг судту тургузары күрүнелерин эргелери кызыгаарлап, күрүнө тускай эргелиг чоруун каржызы-биле үрзени ол болур ийик. Ол саналга удур 8 делегациялар бадылаан, 8 чурттарын төлөөкчилери дадагалзаан.

Делегей эргелеринин талазы-биле комиссия хамыктын мурнунда даштыкыга таар дипломаттарнын байдалы туарыштырып турар дүрүмнери доктаамалчыдарынын талазы-биле ажалдазын дээр дугайында алдыгы комитеттин саналын Кол Ассамблеянын хей кезин чугаалажып көрүүшкүн чокка чүлдүргүзгөн. Алдыгы комитетке ол айтыргыны титоч Югославиянын төлөөкчизи АКШ-тин айтышынын өзугаар кандыг-даа үндезин чок чегре көдүрүп үндүргөн. Оларын элзөн хей чурттарда дипломаттыг дүжүметтери кем-бурүүлүг ажалдарын чорудуп турар деп фактыны чачыраын титоч төлөөкчилер болгаш оларын америк ээлери оралдажып турарлар.

ССРЭ-нин, Польшанын, Чехословакиянын, УССР-нин болгаш БССР-нин төлөөлери ол саналга удур бадылааннар.

Алдыгы комитеттин чамдык өскө илеткелдерин Ассамблея база чугаалажып көрүүшкүн чокка бадылаан.

(СЭТА).

Мурнуу Кореянын ужудукчузунун Улустун армиязынын талазынке киргени

ПХЕНЬЯН. Сөөлгү үеде лисыманчы шериглерин солдаттары болгаш офицерлери корей Улустун армиязынын талазынке хөйү-биле кирип турар апарган.

Бо чылдын декабрь 5-те Корей Улус-Демократтыг Республиканын бир пунктузунга лисыманчы армиянын «R-19» демлектиг, 14794 дугаарлыг шериг разведчик-самолёду кээп хонупкан. Ол самолёттун ужудукчузу лейтенант Кук Ен Ам, бодунун ачы-думаларыга удур дайыдажырын күзөвөй, Корей Улус-Демократтыг Республиканын девискээринге эки-туразы-биле ужу-дуп кирип келген. Кук Ен Ам болза, лисыманчы армиянын кургаг чер шериглеринин Кванжу аэродромунда турар штабынын чанында ужар-чүүл отрядыга албан эрттирип турган. Корей Улус-Демократтыг Республиканын культура болгаш пропаганда министрствозу декабрь 8-те парлалга конференциязы чоруткан, аңаа корей болгаш даштыкы корреспондентилер олурушкан. Кук Ен Ам элзөн хөй айтыргларга харыялаан: «Улустун эрге-ажыктарына дүүшпес сорулгалар дээш демисежиң турар армияга мен албан эрттирип шыдавас мен. Мен төрзөн»

чуртумга болгаш улузумга бараан болурун күзөп турар мен. Ынчангаш мен Сонгу Кореяге эки-тура-биле ужудуп кирип келдим» деп Кук Ен Ам чугаалаан. Лисыманчы шериглеринин мораль талазы-биле кудулап бадышынын дугайында Кук Ен Ам чугаалаан.

Америк шериг албанынлары мурнуу-корей шериглерин, солдаттарын болгаш офицерлерин кудуку чада-нын чүүлдери кылдыр көрүп турарлар. Американнар корей солдаттар болгаш офицерлер-биле чангыс чегре черле кемнемай турарлар. Америк ужудукчуларын айла алыр шалыны лисыманчы армиянын ужудукчуларынын шалыныдан каш катап хөй болуп турар. Мурнуу Кореяда ажалчын кижинин айда ор-тумаа шалыны 60 муң мурнуу-корей вон (акша) болуп турар, ынчаарга чеди чартык килограмм ристин өртөз 160 муң вон болуп турар деп Кук Ен Ам чугаалаан.

Түңгелинде Кук Ен Ам болза, кижикөөр хөвөн чок америк агрессорларга болгаш Ли Сын Маннын өскерликчи бөлүгүнө удур тудур деп күзөлдирин илереткен.

(СЭТА).

Англи корреспондентинин ажык миннишкени

ГААГА. «Фрей Недерланд» деп неделя санында үнер голланд журнал «Таймс» деп англи солундук корей фронтуга өлгөн корреспондентин Моррисонун чагаазынын ишинден үзүндүлөр парлаан. Оларнын чамдызы моон ааанда:

«.. Мурнуу-корейлер боттарынын тулуп алган шериглерин канчаар аажылап турар дээр? Олар туттурган шериглерин автомашилар-биле куруг черлерге сөөртүп апаргаш, аңаа боолагалар каап турарлар. Кижилер бол-боттары чүгө ынчаар аажылажып турары?»

«Мен болумга мындай айтыр салдым: Кореяны катыштырарынга америк киржилге херек бе? Американнар Кореяда өнүктүрү кончүгү өзүш. Мен дүтн америк шериг поезди-биле кел чораян мен. Поезд

чоруттарынын мурнунда америк офицер мынча дзэн: «Бо поезд үтүле америк чепскит, күштерини болур. Бир өзес кандыг-бир гук (американнар корейлери ынчаар адап турарлар) вагонга оларур деп оралдажы берзе, саврыштынар..»

«Американнар боттарынын араанзыг ужудукчулары-биле Кореянын тайбын хоорайларын болгаш суурларын хүнүнө-не үргелеп турарлар. Чангыс солдаттын орнуна 51 тайбыг чурттакчылар өлүп турар..»

«..Азияда бистин харылзажып турар кижилеривс—Кореяда Ли Сын Ман, Филиппиндерде Кирино, Формозада Чан Кай-ши, Индия-Кыдатта Бао-Дай чүү-адам бужар компания чүвөл»

(СЭТА).

Итали тудугуларын тилелгези

РИМ. Тудуг ажалчынын хаара тудуп турар профвилел организациялары биле бүүдүрлө ээлеринын аразында чаа национал коллективтиг керээ чардыганын деп «Уния» солун дынадып турар. Ол керээде шак ындыг категориялыг 500 муң ажалчы чоннарнын ажал төлөвирин

ол-ла үенин дургузунда хүнде 38-тен 52 лир чедир бедидерин көргүскөн. Ол керээ ажалчы чонун күштүг ажал соксадышынын демиселинин болгаш үр чугаалажышкынын түңгелинде чардыганын.

(СЭТА).

ССРЭ-нин XX шыдыраа чемпионаты

Бо чылдын ноябрь 9-та, суббота-да, Москвага, демир-орукчуларын Төп культура бажыныга ССРЭ-нин шыдыраа талазы-биле XX чемпионаты эгелзэн. Чемпионатта Совет Эвиленин эң шыраак шыдыраачылары, харын-даа делегейин эң шыраак шыдыраачылары болур совет шыдыраачылар киржип турар.

Чемпионатта делегей чемпиону М. Ботвинник, ССРЭ-нин чемпиону П. Керес гроссмейстерлер М. Тайманов (Ленинград), Д. Бронштейн (Москва), В. Смыслов (Москва), И. Болеславский (Минск), Е. Геллер (Одесса) болгаш мастерлер Б. Гольденос (Минск), А. Толуш (Ленинград), В. Симагин (Москва), И. Липницкий (Киев), В. Корчной

(Ленинград), Г. Каспарян (Ереван), И. Кан (Москва), Г. Ильинский (Свердловск), О. Монсеев (Москва), В. Бывшев (Ленинград), А. Суэтин (Тула) киржип турарлар. Ынчангаш чемпионатта 8 гроссмейстерлер, 8 мастерлер бар.

Декабрь 8-ке чедир 7 салышкыннар эрктен. Гроссмейстер И. Болеславский (Минск) турнин эгезинден тура эки ойноп турар. Ол 5 саннын алгаш бири чегре чоруп турар. Ийги чегре чемпионаттын эң анык ойнакчызы мастер В. Корчной (Ленинград) 4.5 санныг, дараазында гроссмейстерлер М. Ботвинник биле М. Тайманов 4—4 санныг чоруп турарлар.

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

1953 чылда областың «Шын» солунун чачыдылганы чоруп турар ЧАГЫДЫЛГАНЫН ЭРТӨӨ:

Чылда — 52 рубль 20 копеек

Чартык чылда — 26 рубль 10 копеек

8 айда — 13 рубль 05 копеек

Неделяда 5 үнер.

Чачыдылганы «Союзпечаттың» хоорайларда килдистери, харылаа салбырлары болгаш агентилери, а ол ышкаш бүүдүрүлгелерде, албан черлеринде, совхозтарда болгаш колхозтарда хөй-нитти төлөөкчилери хүлээп ап турар.

Оон-биле кады областың:

«ТУВИНСКАЯ ПРАВДА», «ТЫВАНЫН АНЫЯКТАРЫ» — «МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ», «СЫЛДЫСЧЫГАШ»

солуннарнын чачыдылганын база хүлээп ап турар.

Шупту чачыдылгалыг турарың!

СОЮЗПЕЧАТЬ.

оралакчыны, партия амыдырал, культура болгаш амыдырал килдистериниң 3—88; харысалгалыг секретарының 4—98; пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, көдөз ажал-агы, үлөтүр болгаш транспорт, чааа килдистериниң 3—63, иштиги информация, бухгалтерияныкы—3—65.